

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Historia Scholastica Magistri Petri comestoris sacre
scripture seriem breuem nimis [et] obscuram elucidans**

Petrus <Comestor>

Argentine, 1503

VD16 P 1829

De iudith. cap. j.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30892

Historia libri

Oratio Cyro post

m ānos sul regni, successit ei fili⁹
 e⁹ cābises .q̄ apō eldrā artarxer
 ses l'asuer⁹ dr. In historia pō iudith p̄ ma
 licia suā vocat nabuchodonosor. Tūc p̄nci
 pes terre q̄ ip̄ediebāt
 hebreos. i. reudethleē.
 quē ioseph⁹ dr̄ sc̄pto⁹
 rem oīm accidētū. Et
 alij q̄ iudicabāt syriā
 z phenicē z oēs regio
 nes yltra eufratē scri⁹
 p̄serūt cambise regi.
 q̄ iudei reedificabāt hierl'm urbē pessimā z
 semp regibz p̄fayz rebellē, z tēplū ad similitudī
 nē castrī: q̄ ob rebellionē pridē destructa fue
 rat. q̄b̄ reedificat⁹ statī negarēt regi tributaz
 annonas. nec etiā pateret regi trāsīt⁹ i syriā.
 Nec at̄ dicebāt se cōmemorare ei: qz nō ime
 mores salis. i. oīs p̄dmētī qd̄ i palatio e⁹ co
 mederāt. q̄si p̄ b̄nficia eis collata p̄sulētes
 vt interdiceret hebreis reedificatōnē. Quibz
 ad q̄scēs cambises potēter interdixit eā per
 eplaz. Tūc intermissū est op⁹ dei i hierl'm vsq̄
 qz ad secunduz ānū darij. Porro sub cambise
 factū est qd̄ in historia iudith legit⁹.

Lābises ad huc vsq̄
 uēte p̄ie. xij. ānis te
 nuit regnū asyrioz
 nini. vñ eo mortuo
 monarchiā septem
 annis tenuit.

Sequuntur tituli capituloz in histo
 riam Iudith.

De iudith.	cap. j.
De duobz mag ⁹ z dario filio istaspis.	ca. ij.
De consummatione templi z zacharia z ag
geo.	cap. iij.
De perse.	cap. iij.
De artarxerze z eldra.	ca. v.
De neemīa.	cap. vj.
De reedificatiōe hierusalem.	cap. vij.
De inuentione ignis	ca. viij.
De obseruatiōe tabernaculoz.	cap. ix.
De dedicatiōe muri z obitu neemīe.	ca. x.

Incipit historia Iudith Laplm. I.

Incipit historia

b trāsulit hiero. ad petito
 nē paulē z eustochiū de
 chaldeo in latinū. Sic li
 ber apō hebreos inter hi
 storias computat⁹: z inter
 agiographa qd̄ dr̄ hiero. in p̄logo q̄ sic in⁹

choat. Vlginti z duas litteras zc. Si q̄
 p̄logo sup iudith alicubi legit⁹ inter apoer
 p̄ba. vltimū est scriptoz. qd̄ in ipō titulo dep̄
 bendi pōt. quez synodus nicena in numero
 sanctaz scripturaz recepit. Trāstulit autē
 eum p̄ varias z corruptas editōes magis
 sensum ex sensu: q̄ verbū ex verbo sequens.
 Hortuo itaqz cyro q̄ daz arfaxat medus in
 echbatanis surrexit: z reparauit eā. et munit
 uit eam in expugnabiliter. quas dā p̄tes me
 die sibi p̄ciliās: vt tandē toti medie impera
 ret. Nabuchodonosor p̄o rex asyrioz q̄ re
 gnabat in nīnue anno. xij. regni sui obtinuit
 arfaxat in campo rogau. q̄ est inter eufratem
 z tigrim. Hic est cambises cui ad huc p̄
 uēs nīnue z regnū asyrioz p̄cessit: z nabu
 chodonosor cognominauit. Hic mortuo pa
 tre duodecimū illi⁹ regni annū agebat. P̄ay
 in regno monarchie nō nisi octo ānis regna
 uit. Qui postq̄ fact⁹ est monarchus: exalta
 tum est cor eius. Et misit ad omēs q̄ babi
 tabāt i ciliā z dama
 sco z libano. z carme
 lo. galilea. z samaria z
 vsqz in hierl'm. exigēs
 ab eis tributa lōge q̄
 uioza q̄ p̄ies sui. Qui
 omēs vno animo cō
 tradixerūt. Tunc irat⁹
 rex iurauit p̄ thronuz
 suū q̄ defenderet se de omibz. Igit āno. xij.
 regni sui p̄cepit holoferni p̄ncipi militie: vt
 egrederet ad regiōes illas: z nulli hominū
 vel munitionū p̄ceret oculus e⁹. Qui egre
 sus est cū exercitu: z operuerūt faciē terre
 cut locuste. Qui cū vastasset ciliā. z melo
 potamiā z madanitas: miserūt ad eū p̄ncipal
 prouinciaz dicētes. Desinat indignatio tua
 circa nos. Veni nob pacificus z vtere fru
 ctio nostro sicut placuerit tibi. Et descēdit de
 montibz cū virtute magna. z obtinuit omēs
 ciuitates z destruxit eas: z oēs deos terre
 terminauit. Sic ei p̄ceperat nabuchodono
 sor: vt ipse solus deus diceret ab his natiō
 bus que potuissent holofernis potētia sub
 iugari. Et audietes filij isrl' timuerūt valde
 ne similia faceret in hierl'm: et in sanctuariō
 dei: z miserūt in terminos terre per q̄s p̄ce
 rat iter esse in hierl'm. z muniturunt angustia
 viay. z humiliauerūt se corā dño ad echba
 tatez beliacchim sacerdot⁹ filij iesu filij ioseph

Nā supior eo null⁹
 fuit. voluit em̄ sol⁹
 adorari. p̄ deo. Hic
 cum egrotaret vole
 bat i lectica deferri:
 nisi a ceruicibz regi
 q̄si oēs suparet.

Judith

deh, vel forte alteri? que ipse Iesus circumfuit
tebat ad exhortatione filioz isrl' in montibz.
Et operueſt ſacerdotes altare dñi cilicio: z
ſpi in cinere z cilicio offerebat holocausta. z
clamabāt ad dñm. Hunciatuſq; ē holoferni
q; filij isrl' paraſſent ſe ad reſiſtendū: z mon-
tū itinera ꝑcluſiſſent: z vocauit duces amō
z moab dicēs, Quis eſt ppl's iſte qui mōta-
na obſidet: aut q; eſt virtus eoz? Tūc achioz
dux filioz amon rñdit, replicans ei quō pñ
mo veniſſet ppl's iſte d' chaldaea ꝑ meſopota-
miā in terrā chanaan Cūq; deſcendiſſent in
egyptū, reducere eos de eoz in terrā pmīſ-
ſam Qui cū placatus erat eis nemo poterat
eis reſiſtere, cū ſo irritabāt eum flagellabat
eos: q; d's eoz erat odiēs iniquitatē. Ap̄ aut
reducere eos in hierl'm d' fuitute nabucho
donoz: cui tradiderat eos ꝑpter peccā ſua, z
nūc obtinēt mōtana hec. Et addidit achioz,
Perſcutare ſi de' eoz offenſus ē eis, z pote-
ris eos epugnare, alioqñ non prenalebis
eis. Et iratus holofernes dixit, Ut oſtendā
tibi q; nō eſt deus niſi
nabuchod, ex hac hora **Tetranomius** erat
ppl'o illoz ſociaberis: cambieſes, artarzer-
et cū illiſ pariter pere-
ſel, aſuer', nabuch,
as. Tūc ꝑcepit holo-
fernes ſeruis ſiſis: vt ducerēt eū in bethullā
anteq; caſtramet' fuerat. Cūq; traherēt eū
fundibularij egreſſi ſunt aduerſus eos. Et tñ
mētes ligauerūt achioz ad arborē: z reſeſe-
rūt. Fundibularij ſo ſoluētes eū: ſtatuēūt
eū in medio ſentoz z ppl'i. Diſerāt q; dez de
hierl'm in bethullā duos ſacerdotes, z ꝑnci-
pem ozias de tribu ſymeon, Cūq; expoſuiſſet
eis achioz quare trāſmiſſus eſſet ab holofer-
ne ad eos, recepit eū ozias in domū ſuā. Fa-
ctus eſt aut vt holofernes inueniret ductum
a q; q; q; inſtuebat ciuitatē ꝑ aniculas q; ebibe-
bāt aquā d' aluco, z ꝑ
latētes rimulas a q; du-
ctus interrupto a q; du-
ctu abſtulit eis aq;.
Erāt at nō lōge a mu-
ris fonticuli: quibz ei-
nes furtim vtebāt ad
reſocillandū poti' q;
ad bibendū. Et dixerūt amonite ad holofer-
nē, Si vis eos obtinere ſine bello z ſanguis
ne, appone fontibz cuſtodes. Et appoſuit: et
defecit a q; d' ciſternis poſt, x, dies. Et clama-

uit populus ad eos qui venerāt de hierl'm.
Judicet dñs inter nos z vos. Melius erat
nob' ſuare holoferni q; ſiti perire. Et dixerūt
ſacerdotes, Sufſtineam' adhuc ꝑ qñq; die-
es: ſi forte faciet deus nobiſcū miſericordiā.
Erat aut in ciuitate iudith vidua tribu anis
mulier pulcra nimis: ſz caſta, de tribu rubē:
que accitos ſacerdotes rephendit eo q; ten-
taſſet dñm: z terminū diez impoſuiſſent mi-
ſericordie ei'. Et ait ad eos, Opus dei factu-
ra ſum: qd non indicabo vobis. State hac
nocte ad portas ciuitatis, z ozias vobiſcū: vt
egrediar ꝑ manū vīam. Cūq; illi abiſſent:
orauit ad dñm dicēs, Dñe deus pñs mei ſy-
meon: q; dediſti illi gladiū in alienigenas di-
rige manū ancille tue. Hec cōmēdauit factū
ſymeonis, qd deteſtar' eſt iacob: ſed vltionē
factā a dño ꝑ manus impij, Cūq; oraiſſet la-
uit ſe z vngit myrto optimo: z induit ſe veſti-
bus locūditatis ſue, z vocauit abram ſuā, id
eſt ancillā. Vel ꝑrium nomē eſt ancille, Et
impoſuit ſcapule e' aſcopā vini, z vas olei,
z polentā z lapaces, i. cibū oleribz ꝑfectū, et
panes z caſeū: z ꝑueta eſt. Et admirati ſunt
ſacerdotes pulcritudinē eius: z orauerūt ꝑ
ea. Cūq; deſcenderet montē tenuerūt eā ex-
ploratores, z dixerūt eā ad tabernaculā ho-
lofernis: qui ſtatim captus ē in oculis ſiſis.
Sedebat at holofernes in canopeo purpu-
ra z auro z gēmls contexto. H eſt ſericū reti-
culū muſcaꝝ, dictū ſic a canopo oppido egy-
pti in q; inuentum eſt. Alij dicunt conopeū:
quoniā inſtar conī lato aſcendit in acutus.
Et dixerūt aſſyrij Quis ꝑtemnet populū he-
breozū qui tam pulcra mulieres habet, vt
pro his merito pugnemus ꝑ eos. Cūq; ad-
oraſſet iudith: dixit ad eaz holofernes, Cur
placuit tibi vt ad nos venires. Que rñdit,
Certū eſt q; in ꝑditionē ibit ppl's noſter, gra-
uiter em' offendit deū ſuū. Vaſa em' dñi im-
pendit ꝑ vidualibz alienigenis. Inſup ordi-
nant vt bibāt ſanguinē pecoz ſuoz: que lex
dei oīno ꝑhibet guſtari. Nam z fame et ſit
ſam inter mortuos computant. Et miſit me
dñs hec ipa annunciare tibi: qui dicet mihi
quādo redder eis peccatū ſuū, z tūc veniens
introducā te vſq; in hieruſalē, z habebis
oēm ppl'm ſicut oues qb; non eſt paſtor. Et
ait holofernes, Si fecerit mihi hec de' tuus
erit z deus me', id eſt in numero deoz meoz
rñ habebō eū, z tu magna eris in domo naz
y 2

nabuchodonosor. Et fecit eam introducti ubi
erant positi thesauri ei. Quis disponeret quod
daret ei de puluis suo ait iudith. Et his que me
cum detuli manducabo: ne veniat super me ira
dei. Cui holofernes. Cum defuerint ista que fa-
ciem tibi. Que respondit. Uincet anima tua quam non
expedit omnia hec ancilla tua donec faciat deus
in manu mea hec que cogitavit. Perijtque sibi da-
ri copia egrediendi foras nocte ad adorandum
deum suum. et ita per triduum noctibus exibat et bap-
tizabat se in aquis: et orabat deum israel. Quarto
die fecit holofernes ce-
nā seruis suis. et dixit
ad vagabundum eunuchum.
Persuade hebrece illi
ut sponte consentiat mihi.
Fecit enim apud as-
syrios: ut mulier illa
deserens viro in unis trans-
eant ab eo. Et ait ad eam
vagabundus. Non vereat
bona intrare ad dominum meum. Que respondit. Quis
quod illi placuerit. Mihi erit optimum omnibus
diebus vite mee. Et cum ornasset se stetit ante fa-
ciem holofernis. Qui locundus factus est. bibitque
vinum quantum nunquam biberat in vita sua. Et cum se-
ro esset festinaverunt suam ad hospitium sua. et erat
iudith sola in cubiculo. Porro holofernes ia-
cebat in lecto nimia ebrietate sopitus. Dixitque
iudith puella sue ut staret foras ad hostium et
observaret. et oravit cum lachrymis dicens. Co-
firmatus me domine deus israel: et respice in hac hora
ad opera manuum mearum.
Et soluit pugionem de
colonna que erat ad ca-
put lecti. et percussit bis
cervicem abscedit caput
eius. et tradidit illud abre-
sue: et tollens conopeum egressa est. Cuius ve-
nisset ad portam civitatis clamavit. Aperite: quia
nobiscum est deus qui fecit virtutem in israel. Et
occurrerunt ei omnes a minimo usque ad maxi-
mum cum luminaribus. et proferens caput holofernis
et conopeum ait. Confitemini domino qui dedit nobis
victoriam in manu mea. et reduxit me in ma-
culatam. Et vocatus est achior: et viso capite
holofernis per pavorem cecidit in terram. sed resus-
citatus spiritu adoravit iudith. Que dixit ad po-
pulum. Suspēditis hoc caput super muros: et
diluculo facite impetum in hostes. qui turbati
pro nece domini sui vertent in fugam. Tunc achior

circūcidit carnem preputij sui. et appositus est
ad populum israel. Quisque ostias nuncios per ci-
uitates iude: ut egredierent post eos. Porro
egressi sunt hebrei mane: et dixerunt assyriis.
Egressi sunt mures de cavernis suis. Cuius in-
trasset vagabundus ut excitaret holofernem. vidit ca-
daver sine capite. Et ingressus tabernaculum
iudith non invenit eam. Et exclamavit ad po-
pulum. Una mulier hebreca fecit confusione in
domo nabuchodonosor. Ecce caput holo-
fernus non est cum eo. Et turbati sunt valde fugerunt
solum querentes. Et insensum sunt eos filij
israel: et percusserunt eos usque ad extremitates fi-
nium suorum. Per dies autem triginta usque collecta
sunt spolia assyriorum et universa que peculiariter
holofernis erant dederunt iudith. Joachim
autem summus pontifex venit de hierusalem cum uni-
versis presbyteris ad videndum eam: et benedi-
xerunt ei. Tunc cantavit iudith canticum domino
dicens. Incipite domino in tympanis etc. Super
hoc canticum invenes quod dicit hieronymus super
psalmum. Domine deus noster. Quia cum in hebreo
legitur nomen domini geminatum sicut hic. Ado-
nay domine deus. Primum est tetragrammaton.
secundum pro nomine domini
nominis commune. In fine ca-
ticum prophetavit de die iu-
dicii dicens. Dominus omni-
potens in die iudicii vi-
sitabit suos: et vindica-
bit impios ut vrant
in sempiternis. Post hec
ascendit iudith in hieru-
salem cum populo. et ob-
tulerunt domino votum re-
promissionem suam. Por-
ro iudith in universa vasa bellicosa holoferni
et conopeum obtulit in anathema oblationis: et
solennizavit omnis populus. Et diem hunc in
numero sanctorum dierum receperunt vocantes
cambisem secundum nabuchodonosor. Et redijt
iudith filia merari rubenite in bethulam. Et ma-
tre fuit de tribu symeon. et fuit invidiositate o-
mnibus diebus vite sue. Et completis. cy. annis mor-
tua est et sepulta cum viro suo manasse: et dimi-
sit abram suam liberam. et plantavit eam omnis po-
pulus septem diebus. Porro cambises ingressus
est egyptum: et vastavit eam. et abominatus re-
ligionem eius et ceremonias: templa depoluit
et edificavit babylonem in egypto. Quisque reu-
teretur ab egypto egrotabat. et ferebat certum

Tetragrammaton. s.
quattuor litterarum.
Jo. the. van. i. dei.
Sed his litteris non
representant elemēta
illa. que de his des-
cendent representari si-
cut nos per. t. quos
representamus so-
num.

cibus regū. Et mortuus est in dāmasco.
De duobus magis et dario filio itaspis.

Capitulum II.

De cambisem

Primo de septem magis qui iudicabant regnum peraz erineides nomine obtinuit regnum peraz. dicens panthei filiam cambise in vxore, simulās se non velle sibi regnare: sed seruare regnum mergi fratri cambise: quia puer erat. Hinc tamen mergum cambises prius occiderat in penetralibus templi, foris isto erineide pscio huius sacrilegii et parricidii. Cuius post septem menses regni sui mores res erineides substituit sibi fratri iuuenē elegantē forma et viribus: dicens hunc esse mergum cyri filium: et cambise fratrem. Hec autem occultatio regū de facili fieri potuit in perside, quia ad regem nullus fere intrabat prater domesticos eius. Unus autem de septem magis cepit illū habere suspectū, suspicās non esse mergum. Hic magus inter cubinas regis filiā habebat: qui secretus loquens cum ea monuit eam: ut de nocte attentius palparet caput regis, et deprehenderet vtrū auriculas haberet. Hinc ei frater erineidis quondam sibi offensum cambises mutilauerat auribus. Cuius puella deprehendisset eū aures non habere indicauit fratri. Qui cum reliquis magis hinc indicasset conuenerunt in eū: et occiderunt eum, et non regnauerunt nisi per annum istū duo fratres. Porro septem magi cum tractaret inter se: quis eorum duceret filiā regis et regnaret per eum, com placuit eis ut tali vaticinio vnus ex eis eligeret. Diluculo veniret super equos solī in atrio palatii ante fores templi, et cuius equus prior hinnitū daret, secundum oraculū deorum rex constitueret. Erat vnus eorum darius filius itaspis, qui secretus loquens cum custode equorum suorum mandauit ei ut in loco ad quem in crastino conuentre debebat equo suo de nocte supponeret equā. Quo facto cum in crastino septem magi ad eundem locū deuenissent, statim ad equem memoria equus darii hinnitū dedit, et sine cunctatione in regem sublimatus est, et regnauit anno xxxix. regni peraz. Hinc familiaris erat zorobabel. Cum enim interdixisset cambises reedificationem templi: ascendit ad eū zorobabel, et per huius darii interuentū tentauit animū regis mutare sed non potuit, et tunc persuasit dario secretus: ut ioueret votū deo israel,

quod si eum regem faceret: restauraret eius templū et vniuersa casa domini: que adhuc erant penes regem persarum remitteret in hierusalem.

De consummatione templi et zacharia et aggeo.

Capitulum III.

Quoniam audisset ita

Cum zorobabel hinc regre fiducialiter aggressus est reedificare templū aggeo et zacharia exhortantibus populum. Qui pater cabat deū eis offensum: eo quod habitarent in domibus laqueatis: et domus domini esset desolata. Hoc autem signū ire dei esse dicebant quod semina bāt multū: et inferebāt parū. Principes vero regis peraz qui erāt irās flumē interdicebāt reedificationē, Cuius respondissent seniores iuda quod deus suus hoc eis preceperat: cui nefas est contradicere. Placuit vtrisque ut res ad darium referretur. Et ascendit zorobabel cum nuncijs principum ad regem, et honoratus est ab eo supra quod speraret. Nam in cubiculo regis dormiebat cum alijs duobus cubicularijs. Porro darius rex cenam exebuit satrapis persarum et prefectis indie et ethiopię et magistratibus, cxxxvij, provinciarum. Eadem nocte expergefactus nocte ducebat insomne, et proposuit questionem tribus custodibus corporis sui: quod de tribus fortius videret, rege scilicet vino et muliere, promittens ei munera et honore, qui sapientius responderet. In crastinū coram satrapis et magistratibus accesserunt illi tres. Et ait primus regem esse fortiore cunctis. Cui enim homo presit ceteris nisi animi fortitudine: vinū superat ipsam animi fortitudinē. Zorobabel vero mulierē fortiozem vtroque asseruit. Nam et regibus et eis qui vires plantāt mulieres et vitam seruat et alimoniam, et ad robur vtriusque perducit, et pro mulieribus homines animas ponere non timent. Retulit quoque se viderisse concubinam cuiusdam regis: alapas regi imponentē. Cuius illa risisset regē aridens: et ea molesta regem molestati. Superbecomnta vero veritatē dixit esse fortiozem quod immutabilis est et sempiterna. Veritas enim dei omnia creauerat, et ad eius prudentiā orbis regebat: et nil ei resistere poterat. Cuius